

Publié par l'Association pour l'Étude et la Diffusion de la Culture Yiddish et la Bibliothèque Medem avec le concours de la Direction Générale à la Langue Française et la Forward Association

דער יידישער טעם-טעם

אַ פעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש-לערנערס

אַ פובליקאַציע פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿאַרן ייִדיש-לימוד און פֿון דער מעדעם-ביבליאָטעק

ניסן תשס"ב/אפריל 2002

יאָר 7, נומער 3 (33)

קמץ-אַלף – אָו : אַ קינדערשול אין פֿאַריז

מיט אַ יאָר צוריק איז געשאַפֿן געוואָרן אין פֿאַריז אַ קינדערשול מיטן ציל צו לערנען ייִדיש. מרים² טרין, איינע פֿון די גרינדערס, באַריכט וועגן זייערע אויפֿטוען און פֿראַבלעמען.

ד י באַגעגענישן פֿון אַנדערטהאַלבן שעה¹⁰ האָבן פֿאַר יעדער גרופּע אויסגעזען אַנדערש. מיט די קליינע האָט מען ערשטנס געוואָלט שפּילעוודיק צוגעוויינען זייער אויער און מויל צו דער שפּראַך. נישט אַלע קינדער האָבן שוין פֿריער געהאַט אַ דירעקטן קאַנטאַקט מיט ייִדיש. דערפֿאַר איז פֿראַנצייזיש געבליבן די קאָמוניקאַציע-שפּראַך. נאָר דורך לידער, צייכענונגען, טעאַטער און מעשיות האָבן זיי יאָ פֿאַראייגנט¹¹ עפעס אַ ייִדיש וואָרט. די אַרבעט מיט די עלטערע איז געווען ערנסטער : מ'האַט זיי געלערנט דעם אַלף-בית¹² און זיי האָבן זיך פֿיין געספּראָוועט¹³ דערמיט ! ווייטער האָט מען געפרוּווט אויסברייטערן זייער וואָרט-אוצר¹⁴, געלערנט קאָלירן, חיות¹⁵, צאָלן, עטלעכע ווערבן און

עלטער פֿון 2 ביז 11 יאָר. מען האָט זיי איינגעטיילט לויטן עלטער אין צוויי גרופּעס, „קליינע“ און „גרויסע“, און אַנגעהויבן זיך באַגעגענען איין מאָל אַ וואָך זונטיק. די לערערס האָבן זיך געביטן יעדע וואָך. אַזוי האָבן אַלע קינדער געהאַט צו טאָן מיט אַלע לערערס און געהערט פֿאַרשיידענע סאַרטן ייִדיש.

▲ די צוויי גרופּעס קינדער מיט מרים טרין.

א ין נאוועמבער 2000 האָבן עטלעכע יונגע-לייט אונטערגענומען אַ נייעם פֿראַיעקט : אויפֿשטעלן אַ קינדערשול. אינספּירירט האָט זיי דער געדאַנק, אַז אַ לעבעדיקע ייִדיש-סביבה³ דאַרף אַרייננעמען קינדער. זיי קען מען איבערגעבן די שפּראַך ספּאַנטאַן און נאַטירלעך, ווייל זיי זענען גענוג אַפֿן און נייגעריק⁴ זי אין זיך איינצוזאַפֿן⁵. האָט מען טאַקע פֿאַרקאַשערט די אַרבל⁶ און צוגעטראָטן צום פּלאַן – גאַנצע פֿינף לערערס, אַלע אַרום 25 יאָר אַלט, אַן אַ פעדאָאָגישער אויסבילדונג⁷. אַ טייל פֿון זיי האָבן יאָ געהאַט אַ דערפֿאַרונג⁸ ווי לערערס, אָבער קיינער האָט ניט געלערנט ייִדיש מיט קיין קינדער. נאָר אַז דער ציל איז געווען קלאָר און חשק⁹ האָט נישט געפֿעלט, האָט מען זיך גענומען זוכן די תּלמידים. און אַז מע זוכט געפֿינט מען ! דער רעזולטאַט : עלף קינדער אין

[סוף זייט 8]

1. KOMETS-ALEF - O רעפֿרען פֿונעם ליד „אויפֿן פּריפעטשיק“ וואָס דערציילט ווי מע לערנט קינדער ליינען 2. MIRYAM 3. SVIVE milieu 4. curieux/curious 5. absorber/soak it up 6. on s'est retroussé les manches/we rolled up our sleeves 7. formation/education, training 8. expérience 9. kheyshék envie/desire 10. ...sho une heure et demie/an hour and a half 11. se sont approprié/appropriated 12. ALEF-BEYS alphabet 13. se sont débrouillés/copied, got along 14. ...OYTSER vocabulaire/vocabulary 15. KHAYES animaux/animals

וואָס הערט זיך אויף דער וועלט ?

1. Quoi de neuf ?/What's new? 2. morose/gloomy 3. c'est pourquoi/therefore 4. inventé/thought up 5. YOM-TOYVIM fêtes/holidays 6. shiker ivre/drunk 7. זייט פֿון יאָר : saison/season ; ne pas confondre avec/do not confuse with יאַרצייט = anniversaire de décès/anniversary of death 8. AFILE même/even 9. ne convient pas/doesn't suit 10. serpent 11. selon/according to 12. travailleur/hardworking 13. ardent, fougueux/hot-blooded 14. passage/changeover 15. euro 16. devise/currency 17. TSDOKE charité/charity

[סוף זייט 5]

נייעס פֿאַר אָנהייבערס

פ עברואַר איז אַן אומעטיקע און אַ קאַלעמוטנע² צייט. דערפֿאַר³ האָבן מענטשן אויסגעטראַכט⁴ פֿריי-לעכע יום-טובֿים⁵, ווי פורים בני יידן אָדער קאַרנאַוואַל בני קריסטן, ווען מע מעג זינגען, טאַנצן, עסן, טרינקען און זיין שיפור⁶. בני די כינעזער איז פֿעברואַר דער אָנהייב פֿון אַ ניי יאָר און אויך פֿון אַ נייער צייט פֿון יאָר⁷ – פֿרילינג – אַפֿילו⁸ אויב דער וועטער פּאַסט נישט⁹ צום קאַלענדאַר ! מיר גייען איצט אַרויס פֿונעם יאָר פֿון דער שלאַנג¹⁰ און

מיר גייען אַריין אינעם יאָר פֿונעם פֿערד. לויט¹¹ דער כינעזישער אַסטראָלאָגיע איז דאָס פֿערד שטאַרק און פֿליסיק¹² נאָר צו הייסבלוטיק¹³. לאָמיר האָפֿן אַז ער וועט זיך האַלטן רויק. **א** ין אייראָפּע איז די גרעסטע נייעס דער אַריבערגאַנג¹⁴ אויפֿן אייראָ¹⁵, די נייע אייראָפּעישע וואַלוטע¹⁶. דער סורפּריז איז אַז דאָס איז דורכגעגאַנגען אַן קיין גרויסע פֿראַבלעמען. ס'איז אַפֿילו געווען גוט פֿאַר פֿאַרשיידענע צדקה¹⁷ –

2002 – יצחק באשעוויס-סעזאָן אין דער מעדעם-ביבליאָטעק

יידיש אָדער פֿראַנצייזיש) באַהאַנדלט באַשעוויסעס „וועלטן“ פֿון פֿאַרשיידענע זייטן.

די פֿראַגראַם אויף די קומענדיקע חדשים⁷ נעמט אַרײַן נאָך עטלעכע פֿילמען, אַ ספּעקטאַקל מיט מעשיות⁸ פֿאַר קינדער, און אַ רײ רעפֿעראַטן און דיסקוסיעס אויף די טעמעס : באַשעוויס און די קבלה⁹; דער פּאָעט אַהרן צײטלין¹⁰ (וואָס איז געווען זײַנער אַ לאַנגיאַריקער פֿרײַנד); דאָס אָרט פֿון דער פֿרוי אין באַשעוויסעס ווערק; און די פֿראַבלעמאַטיק פֿון איבערזעצונג און פֿון קינאַ-אַדאַפּטאַציע. דערצו וועט קומען אַ גאַסט פֿון אַמעריקע, דער ליטעראַטור-פּראָפֿעסאָר שמואל-לייזער וואָליץ¹¹ (אוניווערסיטעט פֿון אַסטין, טעקסאַס) וואָס וועט אַנפֿירן מיט אַ גאַנצטאַגיקן סעמינאַר און אַ סעריע וואַרשטאַטן.

ביז אַהער האָט דער סעזאָן אַ גרויסן דערפֿאַלג און ציט צו אַ ברייטן עולם¹², דער עיקר¹³ אויף די פֿראַנצייזיש-רעדנדיקע אַקטיוויטעטן.

איבערזעצונג-וואַרשטאַט¹⁴ אין וועלכן אַמאַטאָרן קענען זיך פֿאַרמעסטן¹⁵ איבערזעצן צוזאַמען אַ דערציילונג פֿון באַשעוויס.

▲ יצחק באשעוויס.
צייכענונג פֿון ניו-
יאָרקער מאַלער
רפאל סויער

פֿולע פֿראַגראַם פֿון פֿילמען (פֿיקציע, אַנימאַציע, דאָקומענטאַר-פֿילמען), וואַרשטאַטן און רעפֿעראַטן (אויף

אין יאָנאַר 2002 האָט זיך אָנגעהויבן אין דער מעדעם-ביבליאָטעק אַ ציקל אַקטיוויטעטן אַרום דעם באַרימטן שרייבער יצחק באַשעוויס¹. דער טיטל „יצחק באַשעוויסעס וועלטן“ פֿאַררופֿט זיך נישט בלויז אויף² די פֿאַרשיידענע ערטער און סביבות³ וווּ ער האָט געלעבט און געשריבן נאָר אויך אויף דער רייכקייט פֿון זײַן שאַפֿונג און די פֿילצאָליקע אַספּעקטן פֿון זײַן מיסטעריעזער פּערזענלעכקייט. די פֿראַגראַם, וואָס וועט אָנגײן ביז יוני 2002, איז אַ רייכע און פֿאַרשיידנאַרטיקע⁴. מע קען באַקוקן טאַוולען מיט באַשעוויסעס ביאָגראַפֿיע און וויטרינעס מיט פֿאַטאָס, ביכער און צײַטשריפֿטן וווּ ער האָט פּובליקירט. ס'איז אויך דאָ אויסגעשטעלט אַן „אינסטאַלאַציע“ מיט מיני-סקולפּטורן פֿון דעם קינסטלער פֿרעדעריק פּאַלע אינספּירירט פֿון באַשעוויסעס „דעמאָנישע“ פֿיגורן. אַן אינטערעסאַנטע אינציאַטיוו איז אַן

1. YITSKHOK ... Isaac Bashevis Singer (1904-1991) 2. fait référence non seulement à/refers not only to 3. SVIVES milieux/circles 4. varié/ varied 5. atelier de traduction/translation workshop 6. entreprendre/try their hand at 7. KHADOSHIM mois/months *sing.* חודש KHOYDESH 8. MAYSES contes/tales 9. KABOLE Cabale/Cabala 10. ARN ... (1898-1973) 11. SHMUEL... Seth Wolitz 12. OYLEM public 13. ... IKER surtout/mainly.

יצחק באשעוויס¹, „אַ מקובל², אַן אַפיקורס³“

חיקע ברוריה⁴ וויגאַנד פֿון יוניווערסיטי קאַלעדזש (לאַנדאָן) וואָס איר דאָקטאָראַט-אַרבעט איז אויף דער טעמע „באַשעוויס און די קבלה⁵“, האָט געשריבן פֿאַרן טעם-טעם די ווייטערדיקע ביאָגראַפֿיע.

1. YITSKHOK... Isaac Bashevis Singer 2. MEKUBL cabaliste/cabalist 3. APIKOYRES mécréant/non-believer 4. KHAYKE BRURYE 5. KABOLE Cabale/Cabala 6. MIESE MAKSHOVES mauvaises pensées/ugly thoughts 7... BEYS-DIN-SHTUB (HEMSHEYKHM...), Jérusalem, 1996 *Au tribunal de mon père* (deuxième recueil)/In My Father's Court (sequel-collection) 8. EMES vérité/truth 9. STIRES contradictions 10. PINKHES 11. DOR-DOYRES générations de/of 12. RABONIM rabbins/ rabbis *sing.* רב ROV

וויכטיקן אמת⁸, אַז די פּערזענלעכקייט פֿונעם באַוויסן שרייבער איז געווען פֿול מיט סתירות⁹.

באַשעוויס איז געבוירן געוואָרן אינעם קליינטישן פּוילישן שטעטל לענטשין אין 1904. זײַן אמתער נאָמען איז געווען יצחק זינגער און גערופֿן האָט מען אים „איטשעלע“. איטשעלעס טאַטע, פּנחס¹⁰-מענדל זינגער, האָט געשטאַמט פֿון דור-דורות¹¹ רבנים¹²,

ט אַזוי בין איך געווען אַלץ מיט אַ מאָל : אַ שפּינאַזיסט, אַ מקובל, אַן אַפיקורס, רעליגיעז, אַרײַנגעטאַן אין שײַנע געדאַנקען און אין מיאוסע מחשבות¹³.“ אַזוי שרייבט יצחק באַשעוויס וועגן זיך אַלײַן אין די יונגע יאָרן אין זײַן אויטאָביאָגראַפֿיש ווערק, *מײַן טאַטנס בית־דין־שטוב* [המשכים־זאַמלונג]¹⁴. די דאָזיקע באַשרײַבונג זאָגט אַרויס אַ

דער אייביקער ייד

אינעם פאריזער יידישן מוזיי איז לעצטנס פארגעקומען אַ גאָר אינטערעסאַנטע אויסשטעלונג, „דער אייביקער ייד“, וואָס האָט געוויזן די לאַנגע עוואָלוציע פֿון דער דאָזיקער געשטאַלט² – פֿון 13טן ביזן 20סטן יאָרהונדערט. די לעגענדע, וואָס איז אַוודאי³ אַ קריסטלעכע, דערציילט וועגן אַ יידן וואָס האָט באַליידיקט קריסטוסן און דאָרף דערפֿאַר אַרומוואַנדערן אייביק אויף דער וועלט ביז דעם סוף פֿון די צייטן און זאָגן עדות⁴ וועגן דעם טויט און דעם צוריקקומען פֿון קריסטוסן. די אויסשטעלונג נעמט אַרײַן פֿילצאָליקע עקספּאַנאַט⁵: אילומינירטע כתב־ידן⁶ פֿון מיטל־עלטער⁷, פּאָפּולערע האַלצשניטן און ליטאָגראַפֿיעס (צווישן אַנדערע די פֿראַנצייזישע „אימאַזשן פֿון עפינאַל“⁸), בילדער פֿון באַקאַנטע אייראָפּעיִשע מאָלער, ביכער אויף דער טעמע פֿון אַזעלכע

שרײַבער ווי אייזשען סיו און קלעמאַנסאַ און, פֿון אָנהייב 20סטן יאָרהונדערט, פּובליציסטען ווי מע ניצט אויס אַט די געשטאַלט ווי אַ רעקלאַמע פֿאַר בראַנפֿן⁹ אָדער שיד ! ביים סוף זעט מען ווי די לעגענדע איז אַריבערגעגאַנגען אויך אין דער יידישער וועלט, מיט ווערק פֿון שאַגאַל,

גאַטליב און מאָדערנע ישראליקע קינסטלער.

1. Le Juif Errant/The Wandering Jew 2. personnage/character 3. AVADE bien entendu/of course 4. ... EYDES témoigner/bear witness 5. objets exposés/displays 6. KSAV-YADN manuscripts/manuscripts 7. Moyen Age/Middle Ages 8. images d'Epinal/popular illustrations printed since the 16th C. in the French city of Epinal 9. alcool/spirits.

3

אויך אינטערעסירט מיט מיסטישע פֿראַגעס. אין 1924 איז ער געוואָרן אַ קאַרעקטאַר פֿונעם זשורנאַל ליטעראַרישע בלעטער. ער האָט דאָרען אַנגעהויבן אַרויסצוגעבן דערציילונגען (אונטערן נאָמען באַשעוויס, פֿון זײַן מאַמעס נאָמען, בת־שבע). אין 1932 האָט ער אין איינעם מיט אַהרן צייטלינגען געגרינדעט אַ נייעם ליטעראַרישן זשורנאַל, גלאַבוס. זײַן ערשטער ראָמאַן, דער שטן אין גאַרני³³, איז אַרויס אין המשכים³⁴ אין גלאַבוס. אין 1933 און דערנאָך אין בוכפֿאַרעם. דער דאָזיקער היסטאָרישער ראָמאַן וועגן דער משיחישער³⁵ באַוועגונג אַרום שבת צבי³⁶ אינעם 17טן יאָרהונדערט האָט געמאַכט אַ גרויסן רושם³⁷ אין דער וועלט פֿון דער יידישער ליטעראַטור.

א ין 1935 האָט באַשעוויס עמיגרירט קיין ניו־יאָרק, וווּ ישראל־יהושע האָט שוין דעמאָלט געווינט. דורך זײַן ברודער האָט ער באַקומען אַרבעט אין דער יידישער טאַגצײטונג פֿאַרזווערטס, וווּ ער האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אַרטיקלען, דערציילונגען און ראָמאַנען אין המשכים. אין 1940 האָט ער חתונה געהאַט³⁸ מיט אַלמאַ וואַסערמאַן, מיט וועמען ער האָט געלעבט העכער 50

13. LOMDIM érudits/learned men *sing.* LAMDN 14. MEKUBOLIM cabalistes/cabalists *sing.* מקובל 15. khsIDIM Juifs hassidiques/Hasidic Jews *sing.* חסיד khosed 16. BAS-sheve 17. MISNAGED opposant au hassidisme/opponent of Hasidism 18. srov la majorité/most 19. tension 20. ESTER 21. BIFRAT en particulier/especially 22. YISROEL-YESHUE 23. HASHPOE influence 24. publié/published 25. en vue/distinguished 26. TOMID toujours/always 27. ... OYTser trésor spirituel/spiritual treasure 28. KABOLE-SFORIM livres de la Cabale/books of the Cabala 29. BESOD en secret/in secret 30. adresse de l'Union des écrivains juifs/address of the Yiddish Writers' Club 31. GEKHAVERT se lier d'amitié/became friends 32. ARN 33. ... SOTN ... La Corne du bélier/Satan in Goray 34. ... HEMSHEYKhim en feuilleton/in installments 35. MESHIKHISHER messianique/messianic 36. SHAPSE-TSVI Shabbatai Tsevi (1626-1676) 37. ROYshEM impression 38. KHA-SENE... épousa/married

לומדים¹³, מקובלים¹⁴ און חסידים¹⁵. ער אַליין איז געווען רב אין לענטשין, שפּעטער (פֿון 1908 אָן) געהאַט זײַן בית־דין־שטוב אין וואַרשע, אויף קראַכמאַלנע־גאַס. פּנחס־מענדל איז געווען אַ פֿאַרברענטער חסיד, וואָס האָט שטאַרק געגלייבט אין מענטשן און נאָך מער אין גאָט. איטשעלעס מאַמע, בת־שבע¹⁶, איז געווען די ייִנגסטע טאָכטער פֿונעם בילגאַרניער רב, אַ גרויסער למדן און אַ מתנגד¹⁷. בת־שבע אַליין איז געווען אַ סקעפּטיקערין, אַ ראַציאָנאַליסטקע, אַ סך מער געלערנט ווי ס'רוב¹⁸ פֿרויען פֿון איר דור. סײַ פּנחס־מענדלס מיסטיציזם און סײַ בת־שבעס ראַציאָנאַליזם האָבן שטאַרק געוויקט אויף איטשעלען, און די שפּאַנונג¹⁹ צווישן זיי איז אַרײַן אין זײַנע ווערק.

ז יין שוועסטער הינדע־אַסתר²⁰ און בֿערט²¹ זײַן עלטערער ברודער ישראל־יהושע²² האָבן אויך געהאַט אַ געוואָלדיקע השפּעה²³ אויף אים. די שוועסטער איז אויך געוואָרן אַ שרײַבערין, פֿאַרעפֿנטלעכט²⁴ עטלעכע ביכער אונטערן נאָמען אסתר קרייטמאַן. ישראל־יהושע (י. זינגער) איז געווען אַן אַנגעזעענער²⁵ שרײַבער איידער זײַן ייִנגערער ברודער איז באַקאַנט געוואָרן מיט זײַנע שאַפֿונגען, און ער איז תמיד²⁶ געווען אַ וויכטיקער ליטעראַרישער מאָדעל פֿאַר באַשעוויסן.

א ין די יאָרן 1917-1922 האָט יצחק זינגער געווינט אין בילגאַרני, וווּ ער האָט זיך באַקענט מיטן לעבנס־שטייגער פֿון אַ גאָר טראַדיציאָנעל שטעטל. אַט דער „גייסטיקער אוצר“²⁷ האָט אויך אינספּירירט זײַנע ווערק. ער האָט דאָרטן אַפֿט אַרײַנגעקוקט אין קבלה־ספֿרים²⁸ און האָט אויך געלייענט בסוד²⁹ די מאָדערנע ליטעראַטור (אויף יידיש, העברעיִש, דײַטש און פּויליש) און איז געווען שטאַרק אַרײַנגעטאַן אין דער פֿילאָזאָפֿיע פֿון שפּינאָזאַ. אין 1922 האָט ער זיך איבערגעקליבן קיין וואַרשע, וווּ ער האָט זיך באַקענט מיט אַנדערע יידישע שרײַבער און קינסטלער און מיטן באַווסטן יידישן ליטעראַטן־פֿאַראַיין אויף טלאַמאַצקע³⁰ 13. ער האָט זיך געחבֿרט³¹ מיטן שרײַבער אַהרן³² צייטלין, וואָס האָט זיך פּונקט ווי ער

פון „מיין טאָטנס בית-דין- שטוב“

אין דעם ווייטערדיקן אויסצוג פֿון אַ קאַפיטל וואָס הייסט „צו זיידעס און באָבעס“ דערציילט באַשעוויס ווי אַזוי זינע טאַטע-מאַמע האָבן חתונה געהאַט.²

– דער טאַמאַשאָווער. און דאָס איז געווען גענוג. אויף די תנאים¹⁷ האָט דעם טאַטנס משפּחה¹⁸ פֿאַרשאַפֿט בושות¹⁹ און חרפות²⁰ דער מאַמעס משפּחה. די באַבע טעמערל איז געווען אַנגעטאָן ווי פֿאַר הונדערט יאָר צוריק. [...] דער טאַטע האָט נישט אויסגעזען ווי קיין בחור²¹, נאָר ווי אַ מחותן²². דער זיידע ר' שמואל²³ האָט בכלל²⁴ געשוויגן. חתן-בחורים²⁵ זענען געקומען שמועסן מיט מיין פֿאָטער וועגן געוועלבו²⁶, הייזער, זייגערס, פֿורן, שטעט, פֿאַליטיק, אָבער מיין פֿאָטער האָט נישט געוויסט פֿון קיין שום זאַך, אויסער גאַטס דינסט. ער האָט נישט געקאָנט קיין איין וואָרט פּויליש אָדער רוסיש. ער האָט דעמאָלט נאָך נישט געקאָנט אַנשרייבן קיין אַדרעס. זיין וועלט איז געווען די תורה²⁷, דאָס דאוונען, די מיצוות²⁸. אַל דאָס איבעריקע האָט געהערט צום יצירה²⁹, די שדים³⁰, די רוחות³¹, די לאַפּטיטן³².

ד י מאַמע איז געוואָרן געפלעפֿט³³ ווען מען האָט איר געוויזן אַ ייד מיט אַ רויטער באָרד און מען האָט איר געזאָגט, אַז דאָס איז איר חתן. אָבער ווען זי האָט אים געהערט ריידן אין לערנען מיט איר פֿאָטער, איז זי געקומען צו זיך, און זי האָט אים באַלד ליב באַקומען. די מאַמע האָט עס מיר

רען מען האָט גענומען רעדן דעם טאַטן [אַ שידוך³] מיט דעם בילגאָרייער רבֿס⁴ יינגסטער טאָכטער בת-שבע⁵, האָט דער טאַטע זיך אַ ביסל געשראַקן. אמת⁶, דער בילגאָרייער רבֿ איז אַ ייד אַ צדיק⁷, אָבער ער האָט געהאַט אַ נאָמען פֿון אַ האַלבן מתנגד⁸. [...] ער האָט געפֿירט די שטאַט מיט אַ שטאַרקער האַנט. זיין אייגן הויזגעזינד⁹ האָט פֿאַר אים געציטערט. [...] דער טאַטע האָט מורא¹⁰ געהאַט, אַז ער וועט זיך נישט אַרנינפֿאַסן אין דעם דאָזיקן שטרענגן הויז.

אבער זיך אַפּזאָגן פֿון ווערן דעם בילגאָרייער רבֿס איידעם¹¹ איז אויך נישט פֿון די לייכטע זאַכן. דער שידוך איז, אַ פנים¹², געווען באַשערט¹³ פֿון הימל. די מאַמע איז דעמאָלט אַלט געווען אין גאַנצן זעכצן יאָר און האָט שוין געהאַט אַ נאָמען מיט איר קלוגשאַפֿט און קענטעניש. מען האָט גערעדט דער מאַמען צוויי שידוכים, איינעם פֿון לובלין, מיט אַ זון פֿון אַ גבֿיר¹⁴ און איינעם מיטן טאַטן. דער זיידע האָט אַרנינגערופֿן די טאַכטער אין בית-דין-שטוב און זי געפֿרעגט וועמען וויל זי בעסער, דעם חתן¹⁵ פֿון לובלין, אָדער דעם חתן פֿון טאַמאַשאָו.

– ווער קאָן¹⁶ בעסער לערנען ? – האָט די מאַמע געפֿרעגט.

▲ באַשעוויס אין די יונגע יאָרן אין וואַרשע

אַליין דערציילט. [...] ווי וויל³⁴ די מאַמע איז אַלט געווען זעכצן יאָר, האָט די באַבע טעמערל שוין באַציטנס גערעדט מיט איר וואָס פֿאַר אַ גליק עס וועט זיין פֿאַר איר צו זיצן מיטן טאַטן אין גרענען³⁵.

מיין בילגאָרייער באַבע, חנה³⁶, איז געווען אַ שאַרפֿע און אַ ביסל אַ ביטערע. זי האָט אין זיך געהאַט אַן איינגעבוירענעם סקעפּטיציזם. זי האָט געקאָנט אויף איר פֿרומען שטייגער

[סוף זייט 5]

1. ...BEYS-DIN-SHTUB *Le Tribunal de mon père/My Father's Court* 2. KHASENE... se sont mariés/got married 3. SHIDEKH projet de mariage/match 4. ... ROVS du rabbin de Bilgoray/the Bilgoray rabbi's 5. BAS-SHEVE 6. EMES c'est vrai/true 7. TSADIK un saint homme/a saintly man 8. MISNAGED opposant au hassidisme/opponent of hasidism 9. MAISONNÉE/household 10. MOYRE... avait peur/was afraid 11. GENDRE/son-in-law 12. APONEM apparemment/apparently 13. PRÉDESTINÉ/fated 14. GVMIR מאָן 15. KHOSN fiancé/bridegroom 16. קאַנען-קענען 17. TNOYIM contrat (et repas) de fiançailles/engagement contract (and meal) 18. MISHPOKHE famille/family 19. BUSHES honte/shame 20. KHARPES déshonneur/disgrace 21. BOKHER jeune homme/young man 22. MEKHUTN beau-père *ici* un homme mûr/father-in-law *here* a mature man 23. REB SHMUEL 24. BIKHLAL אין גאַנצן 25. KHOSN-BOKHERIM jeunes gens à marier/marriageable young men 26. boutiques/shops 27. TOYRE Torah 28. MITSVES commandements/commandments 29. YEYTSER-HORE mauvais penchants/evil impulse 30. SHEYDIM diables/devils 31. RUKHES esprits du mal/evil spirits 32. diabolotins/little demons 33. ahurie/bewildered 34. quoique/although 35. גאַטש 36. GAN-EYDN paradis/paradise 36. KHANE

מאכן צו נישט³⁷ זאכן, אַרײַנזאָגן אין דער זיבעטער ריפּ³⁸. אָבער פֿון מיין באַבע טעמערלס ליפּן האָט געטריפֿט מיט האָניק און טײַטש־חומש³⁹. די באַבע חנה איז געווען אַ שטיקל מרה־שחורהניצע⁴⁰. אָבער די באַבע טעמערל איז געווען פֿול מיט עפעס אַ הימלישער פֿרייד. די באַבע חנה האָט געזען אין אַלץ חסרונות⁴¹, אָבער די באַבע טעמערל האָט נײַערט⁴² געזען אין אַלץ גאָטס ווונדער. מיין באַבע חנה האָט שוין באַצײטנס געוואַלט וויסן פֿון וואָס מיין פֿאָטער וועט האָבן זײַן אויסהאַלטעניש⁴³ נאָך די אַכט יאָר קעסט⁴⁴ וואָס מען האָט אים צוגעזאָגט, אָבער פֿאַר מיין באַבע

און דרײַסיק צדיקים⁵⁵... אין זײער זכות⁵⁶ לעבן מיר אַלע. ט אַזוי בערך⁵⁷ האָבן בײַדע מחותנתעס⁵⁸ זיך דורכגעשמועסט. דערנאָך איז די באַבע טעמערל צוריקגעפֿאַרן מיטן חתן אַ גליקלעכע, אַ שײַנענדיקע, פֿול מיט לויב וואָס איר זון איז אַרײַנגעפֿאַלן אין גוטע הענט. דער זײדער ר' שמואל האָט געשוויגן. דער בילגאָרײער זײדע, ר' יעקבֿ מרדכי⁵⁹, האָט זיך אומגעקערט צו זײנע ספֿרים⁶⁰. די באַבע חנה איז געוואָרן נאָך אַ ביסל אומעטיקער ווי זי איז געווען. זי האָט נעבעך פֿאַרויסגעזען, אַז איר ײַנגסטע טאָכטער וועט זיך אָפּמאַטערן⁶¹ אַ לעבן...

דאָס פֿאָטער־וואַנען־וואַרשע פֿאַר אַן אַרבעטער־וואַנען־וואַרשע אין 1934

37. démolir, mettre en pièces/demolish 38. blesser par ses paroles/wound deeply with her words 39. ...khumesht Pentateuque en yiddish à l'usage des femmes, ici paroles pieuses/women's bible in Yiddish, here pious words 40. ...MORESHKHOYRENTSE un peu dépressive/ rather melancholy 41. KHISROYNES défauts/defect 42. plutôt/rather 43. moyens de subsistance/means of support 44. entretien offert par les parents de la mariée/upkeep offered by the bride's parents 45. bison 46. mite 47. MAN manne/manna 48. MIDBER désert 49. דער זעלביקער 50. NISIM miracles 51. affirmait/argued 52. démolir/didn't give in 53. קײן 54. tenu ferme/held her ground 55. TSADIKIM justes/righteous men 56. ...ZKHUS par leurs mérites/through their merits 57. BEEREKH plus ou moins/more or less 58. MAKHETENESTES les deux (futures) belles-mères/the two (future) mothers-in-law 59. REB YANKEV MORDKHE 60. SFORIM livres saints/holy books 61. souffrir/suffer.

טעמערל איז דאָס געווען אַ געלעכטער. וואָס הייסט פֿון וואַנען מען וועט לעבן? דער אַלמעכטיקער שפּײַזט פֿון דעם וויזליר⁴⁵ ביז דער מילב⁴⁶. האָט נישט גאָט געוואָרפֿן מן⁴⁷ צו די ײַדן אין דער מדבר⁴⁸? די באַבע חנה האָט אַ זאָג געטאָן: – דאָס איז געווען אַ מאָל, ניט היינט. – ס'איז דער אײַגענער⁴⁹ באַשעפֿער – האָט געענטפֿערט די באַבע טעמערל. – היינטיקע מענטשן זענען נישט ווערט אַזײַנע נסים⁵⁰ – האָט די באַבע חנה געטענהט⁵¹. – אַז מען וויל, קאָן מען היינט אויך זײַן גוט און פֿרום – האָט די באַבע טעמערל זיך נישט געלאָזט אַראָפּפּלאַטשן⁵². – אײן פֿליג מאַכט נישט קאָ⁵³ זומער – איז די באַבע חנה געבליבן בײַם אײַדיקן⁵⁴. – די גאַנצע וועלט שטייט אויף זעקס

אַרגאַניזאַציעס וואָס האָבן געזאַמלט¹⁸ די לעצטע פֿראַנקן, מאַרקן, פעסעטאַס, און אַזוי ווײַטער. אין אַמעריקע האָבן זיך געעפֿנט די ווינטערדיקע אַלימפּישע־שפּילן 2002. די שפּילן זײַנען ניצלעך¹⁹ פֿדי²⁰ די וועלט זאָל זיך אויסלערנען אַ ביסל געאָגראַפֿיע. איצט ווייס מען אַז אַ שטאַט וואָס הייסט סאַלט־לייק־סיטי איז די הויפּטשטאָט²¹ פֿון אַ שטאַט²² וואָס הייסט יוטאַ, אַז עס ווײַנען דאָרטן אַ סך²³ מאַרמאַנען, און אַז די אַרומיקע²⁴ בערג זײַנען הויך און באַדעקט מיט שניי.

ב' אונדז אין פֿראַנקרײַך זײַנען לעצטנס²⁵ געווען אַ סך שטרייקן²⁶. פֿאַר זיך אַליין איז דאָס נישט קײן נײַעס. מיר זײַנען צוגעווינט²⁷ אַז אַרבעטער זאָלן שטרייקן. די פּאַסט, צום בײַשפּיל, שטרייקט זײער אָפֿט. די טראַנספּאָרט־מיטלען אויך. אויב ס'איז נישט די באַן איז עס די אונטערבאַן. אויב נישט די אונטערבאַן זענען עס די אויטאָבוסן. מיט די שטרייקן זײַנען דאָ דעמאָנסטראַציעס: מע מאַרשירט דורך די גאַסן און מע שרייט לאַזונגען²⁸. דאָס מאָל אָבער זײַנען אַרויס אויף דער גאַס גאָר אַנדערע קאָטעגאָריעס מענטשן: לערערס, דאָקטוירים, קראַנקן־שוועסטער²⁹, אַקושערקעס³⁰, אויך די פּאַליציי און די זשאַנדאַרמען, צוויי קאָטעגאָריעס וואָס געוויינטלעך האָבן זיי נישט קײן רעכט צו שטרייקן. אַלע זענען אומצופֿרידן מיט זײער געהאַלט³¹, זײערע אַרבעט־שעהען³² און דער עיקר³³ די באַדינגונגען³⁴ פֿון זײער אַרבעט. און מען הערט שוין קלאַנגען³⁵ אַז די אַרמיי איז אומצופֿרידן און גרייט זיך צו פּראָטעסטירן. נו, ווער ווייסט ווי ווײַט וועט דאָס גײן?

18. collecté/collected 19. utile/useful 20. KEDEY afin que/so that 21. capitale/capital 22. état/state; ne pas confondre avec/do not confuse with שטאַט=ville/city 23. ...SAKH beaucoup de/lots of 24. environnants/surrounding 25. ré-cemment/lately 26. grèves/strikes 27. habitués/accustomed 28. slogans 29. infirmières/nurses 30. sages-femmes/midwives 31. salaire/salary 32. heures de travail/working hours 33. ...IKER surtout/mainly 34. conditions 35. rumeurs/rumors.

אן אויסקלעב פֿון אַרטיקלען דערשינען אין דער ניו־יאָרקער צייטונג פֿאַרווערטס פֿון פֿעברואַר 2002

נייע ייִדישע זינגלידער

מ יטן גאַנצן טאַראַראַם וועגן אַן אויפֿלעב אין ייִדישער מוזיק במשך¹ די לעצטע צוואַנציק יאָר, דאַרף מען באַמערקן, אַז זייער ווייניק פֿון די נייע טאַלאַנטן שאַפֿן אַליין ייִדישע זינגלידער. מע קען אויסרעכענען אויף די פֿינגער פֿון איין האַנט די היינטיקע לידער־שריבער, צווישן זיי – מיישקע אַלפערט, ביילע גאַטסעמאַן, שמשון קעמעלמאַכער. לאַמיר דערמאָנען נאָך צוויי קאָמפּאָזיטאָרן – חווה² אַלבערשטיין און דזשאַש וואַלעצקי – און זייערע נייע רעקאָרדירונגען.

חווה אַלבערשטיין פֿון ישראָל איז באַקאַנט איבער דער וועלט ווי אַ זינגערין פֿון ייִדישע און העברעיִשע לידער. אין 1998 האָט זי געמאַכט אַ שטאַרקן רושם³ אויף דער ייִדישער מוזיקוועלט מיט איר רעקאָרדירונג „דער ברונעם“ מיט דער ניו־יאָרקער קאָפעליע „די קלעזמאַטיקס“. צו פֿרען לידערטעקסטן פֿון ייִדישע פּאָעטן ווי איציק מאַנגער, ה. לייזיק, א. אַלמי, און אַנדערע, האָט זי געשאַפֿן פרעכטיקע מעלאָדיעס. די קריטיק האָט זייער געהאַלטן פֿון איר אַרבעט און דאָס קאָמפּאָקטל איז געוואָרן אַ „בעסטסעלער“.

א ין 2001 האָט חווה אַלבערשטיין אַרויסגעלאָזט נאָך אַ רעקאָרדירונג מיט נייע ייִדישע און העברעיִשע לידער, און אַפֿילו איין ליד אויף ענגליש. דאָס קאָמפּאָקטל „Foreign Letter“, „דער ברונעם“, און די אינסטרומענטן זענען אַקוסטיש און פֿאַלקיש. די פֿינף לידער אויף ייִדיש זענען געשאַפֿן אויף די טעקסטן פֿון די פּאָעטן זיאַמע טעלעסין, מיכל ווירט, זישע לאַנדוי,

קאָדיע מאַלאַדאָוסקי און משה־לייב האַלפערן.

ד זשאַש וואַלעצקי איז שוין אַ באַקאַנטע פּערזענלעכקייט אין דער ייִדישוועלט ווי אַ פֿילם־מאַכער, זינגער און מוזיקער. צווישן זיינע מוזיקאַלישע אויפֿטוען, האָט וואַלעצקי געשאַפֿן אַריגינעלע לידער פֿאַר דער אַרגאַניזאַציע „יונגטרוף“.

אין יאָר 2001 איז אַרויסגעקומען אַ קאָמפּאָקטל „אַריבער די שאַטנס“, מיט נייע ייִדישע לידער, ווערטער און מוזיק פֿון דזשאַש וואַלעצקי. ער באַגלייט זיך אַליין ביי דער פּיאַנע ; דבֿורה⁴

שטראָוס שפּילט אויפֿן פֿידל און דזשעף וואַרשאַווער אויף דער מאַנדאָלין. די רעקאָרדירונג איז אַ וויכטיקע, און די לידער געדענקען זיך לאַנג נאָך דעם, וואָס מע האָט זיי געהערט. מע קען קויפֿן דאָס קאָמפּאָקטל „אַריבער די שאַטנס“ אין דער „אַרבעטער־רינג ביכערקאָם“ אין ניו־יאָרק, אָדער אויפֿן וועבזייטל – www.crossing the shadows.com

פֿאַרווערטס – 8טן פֿעברואַר 2002

אַ נייע „מעטאַפֿאָראַ“

א ין סעפטעמבער 1997 איז אַרויס דער ערשטער נומער פֿון דער דייטשישער ליטעראַרישער צייטשריפֿט *מעטאַפֿאָראַ*, וואָס דרוקט איבערזעצונגען – די רעדאַקטאָרן רופֿן עס „איבערטראַגונגען“ – פֿון אַנדערע שפּראַכן. איינער פֿון די צוויי רעדאַקטאָרן איז יאָסט בלום, וואָס איז אויך באַקאַנט ווי אַ טאַלאַנטירטער איבערזעצער פֿון ייִדיש. דערפֿאַר טאַקע פֿאַרנעמט ייִדיש אַ באַזונדער אַרט אין דער אויסגאַבע : אין יעדן נומער איז פֿאַראַן אַן אָפּטייל¹ פֿאַר ייִדישער ליטעראַטור. סוף 2001 איז אַרויס די זיבעטע העפֿט פֿון דער *מעטאַפֿאָראַ*, דאָס מאַל געווידמעט דער גריכישער פּאָעזיע און פּראָזע. דער ייִדישער אָפּטייל איז אין דעם נומער אַפּגעגעבן געוואָרן דער ישראָליקער² דיכטערין רבֿקה באַסמאַן בן־חיים³. זי איז דער צווייטער מיטגליד פֿון דער

ליטעראַרישער גרופּע „יונג־ישראָל“, וואָס ווערט פֿאַרגעשטעלט אין דער *מעטאַפֿאָראַ* – אין דעם סאַמע ערשטן נומער האָט יאָסט בלום באַקענט זיינע לייענערס מיט דער פּאָעטישער פּראָזע פֿון צבי אייזנמאַן.

1. BEMESHEKH pendant/during
2. khAVA
3. ROYSHem impression
4. MOYShe
5. DVOYRE

1. section 2. YISROELDIKER israélieenne/Israeli 3. RIVKE... BEN-khAYIM 4. le tout premier/ the very first.

אויפן אייראפעישן גליטשיקן איז

ס'איז, א פנים², ניט געווען קיין אנדער לאַנד, ווי די פֿיגורישע גליטשונג³ זאל זיין אזוי אנטוויקלט – און באַליבט – ווי אין סאָוועטן-פֿאַרבאַנד⁴. פֿיגוריסטן פֿון דעם געוועזענעם סאָוועטן-פֿאַרבאַנד באַווייזן זיך היינט אונטער פֿאַרשידענע פֿענער⁵. בעת⁶ דעם אַנומלטיקן⁷ אייראָפּעיִשן פֿאַרמעסט⁸ האָבן זיי פֿאַרגעשטעלט ניט בלויז די נאָך-סאָוועטישע מדינות⁹, נאָר אויך אַזעלכע לענדער ווי ישראל, פֿראַנקרייך, ענגלאַנד, עסטרייך און פֿינלאַנד. אָבער רוסלאַנד איז דערווייל סי¹⁰ ווי¹¹ געבליבן די שטאַרקסטע קאַמאַנדע¹¹. איריניאַ לאַבאַטשעוואַ און איליאַ אַווערבוך זינען אין דעם סעזאָן די בעסטע רוסלענדישע איזוטענצערס. אָבער אַווערבוך האָט ערב¹² דעם סעזאָן דערקלערט אַז ער קלייבט זיך¹³ אַוועקגיין פֿון ספּאַרט און זיך באַטייליקן ווי אַן אַקטיאַר אין דעם נייעם רוסיש-ישראלידיקן טעלעוויזיע-פֿילם *שווערער זאַמד*. דער דאָזיקער פֿילם, פֿון 16 עפּיזאָדן, איז באַזירט אויפֿן ראַמאַן פֿון אַנאַטאָלי ריבאַקאָוו¹⁴, וואָס האָט סוף 1970 ער יאָרן איבערגעריסן דאָס פֿאַרשווייגן¹⁵ דעם חורבן¹⁶ אין דער סאָוועטישער רוסישער ליטעראַטור. דער ראַמאַן איז איבערגעזעצט געוואָרן אויף אַ סך שפּראַכן, אויך אויף ייִדיש (פֿאַרפֿענטלעכט¹⁷ אין *סאָוועטיש דייַטלאַנג* אין 1979, נומ' 4, 5 און 6).

7

פֿאַרווערטס - 1טן פֿעברואַר 2002

1. glissant/slippy 2. A PONEM *ici* probablement/*here* probably
3. patinage artistique/figure skating
4. Union soviétique/Soviet Union
5. drapeaux/flags ; *sing.* 6. BEYS pendant/during 7. récent 8. compétition 9. MEDINES pays/countries
10. de toute façon/anyway
11. équipe/team 12. EREV avant/before 13. ער גרייט זיך 14. Anatoli Rybakov *Sable pesant* (éditions Pygmalion, Paris, 1980)/*Heavy Sand* (Viking Press, N.Y. 1981)
15. brisé le silence autour du/broke the silence around 16. KHURBN Shoah 17. publié/published

אייענע פֿון די פֿאַפּולערסטע רובריקן פֿון פֿאַרווערטס הייסט „פּערל פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור“. דאָס האָבן געשריבן זינט 1970 די באַרימטע מוזיק- און פֿאָלקלאָר-פֿאַרשערס יוסף און חנה¹ מלאַטעק. זינט דעם טויט פֿון יוסף מלאַטעק אין יאָר 2000 שרייבט חנה מלאַטעק ווייטער די אַרטיקלען. מיר ברענגען דאָ אַ קליינעם פֿראַגמענט וועגן דעם באַוויסטן „פֿאַלעטאַרישן פֿאַעט“ דוד² עדעלשטאַט.

די לעגענדע דוד עדעלשטאַט

אין 1866 און געשטאַרבן אין 1892. אין די פֿריע יונגע יאָרן האָט ער געשריבן און פּובליקירט רוסישע לידער. אין 1880 איז ער געווען אַן עדות²⁰ פֿון דעם פּאַגראַם אין קיעוו, וואָס האָט אים אין גאַנצן דערשיטערט²¹, און ער האָט באַשלאָסן צו עמיגרירן קיין אַמעריקע. ער האָט געלעבט און געאַרבעט אין סינסינאַטי, אַהינאַ, בני מאַכן קנעפּלעכלעך²². ער איז נאָך אַ מאָל געוואָרן אויפֿגעטרייסלט²³ פֿון דער „היימאַרקעט“²⁴ טראַגעדיע אין שיקאַגאָ, און האָט אַנגעהויבן שרייבן רוסישע און דערנאָך ייִדישע לידער פֿון קאַמף און פּראַטעסט. ווי אַ מעטעאָר האָט ער זיך באַוויזן, ווען זיינע לידער „אין קאַמף“, און „מיין צוואַה“ האָבן זיך גענומען דרוקן. [...] מען האָט צוגעפּאַסט רוסישע מעלאָדיעס צו זיינע ווערטער, און זיי זיינען גיך געוואָרן דאָס אייגנטום²⁵ פֿון פֿאָלק. [...]

און ווען איך הער די שווערדן²⁶ קלינגען אין לעצטן קאַמף פֿון בלוט און שמאַרץ²⁷, צום פֿאָלק וועל איך פֿון קבר זינגען און וועל באַגייסטערן²⁸ זיין האַרץ.

פֿאַרווערטס - 1טן פֿעברואַר 2002

1. YOYSEF, KHANE 2. DOVID 3. KEYVER tombe/grave 4. drapeau/flag 5. TSAVOE testament/last will 6. MATSEYVE pierre tombale/tombstone 7. BEYS-OYLEM cimetière/cemetery
8. עדעלשטאַט איז געשטאַרבן אין דענווער אין אַ טובערקולאָז-סאַנאַטאָריע
9. HASHPOE influence 10. BESHAS pendant/during 11. TFISE prison 12. prison 13. TLIE potence/gallows 14. cellule/cell 15. ...SHIER... déjà entendu d'innombrables fois/already heard so many times 16. a résonné/echoed 17. révélation 18. KORBN victime/victim 19. גרויס רוסלאַנד
20. EYDES témoin/witness 21. choqué/shocked 22. boutonnières/buttonholes 23. bouleversé/deeply affected 24. un groupe d'anarchistes accusés sans preuve d'avoir lancé une bombe à Haymarket Square (Chicago) et dont quatre ont été exécutés/a group of anarchists convicted (with no evidence) of throwing a bomb in Haymarket Square, Chicago; four were executed. 25. propriété/property 26. glaives/swords 27. douleur/pain 28. inspirer/inspire.

אַ גוטע פֿריינד, ווען איך וועל שטאַרבן, טראַגט צו מיין קבר³ אונדזער פֿאַן⁴ – די פֿרייע פֿאַן מיט רויע פֿאַרבן, באַשפּריצט מיט בלוט פֿון אַרבעטסמאַן !

דאָס איז די ערשטע סטראַפֿע פֿון איינעם פֿון די באַרימטסטע לידער פֿון דוד עדעלשטאַט – „מיין צוואַה“⁵, וואָס איז

אויסגעקריצט אויף זיין מצבֿה⁶ אויף דעם אַרבעטער-רינג בית-עולם⁷ אין דענווער, קאָלאָראַדאָ⁸. אַ סך שרייבער האָבן געשריבן אַדער ציטירט דאָס ליד, וואָס האָט געהאַט אַ גרויסע השפּעה⁹ אויף טויזנטער ייִדישע אַרבעטער און פֿאָלקסמענטשן אין אייראָפּע און אַמעריקע. דער דיכטער ה. לייזיק האָט געשריבן: „איך קאָן ביז היינט נישט פֿאַרגעסן דעם איינדרוק וואָס עס האָט געמאַכט אויף מיר – בשעת¹⁰ מיינע תּפֿיסה¹¹ יאָרן אין דער צייט פֿון דער ערשטער רעוואָלוציע אין צאַרישן רוסלאַנד – דאָס געזאַנג פֿון עדעלשטאַטס צוואַה-ליד.“ [...] און לייזיק דערציילט וועגן אַ נאַכט אין 1909 אין מינסקער טורמע¹² ווען מען האָט געפֿירט אַן אַרעסטאַנט צו דער תּליה¹³: „ווען אין אַט דער נאַכט האָט זיך דערטראַגן צו מיין קאַמער¹⁴ דאָס אַן אַ שײַעור מאָל שוין דערהערטע¹⁵ עדעלשטאַט-ליד, האָט עס אַפּגעהילכט¹⁶ אין מיר ווי אַן אַנטפּלעקונג¹⁷.“ [...] עדעלשטאַט איז אַלט געווען בלויז 26 יאָר ווען ער איז געשטאַרבן, אַ קרבן¹⁸ פֿון דער דעמאָליטיקער אַרבעטערקרענק – טובערקולאָז. ער איז געבוירן געוואָרן אין קאַלוגע¹⁹

[סוף פון זייט 1] פשוטע¹⁶ זאצן. אפילו א מעשהלע¹⁷ האט מען אויסגעטראכט און פארשריבן אין זייערע העפטן.

לערערס האבן געדארפט ארויסווייזן פאנטאזיע, צוטראכטנדיק אליין געניטונגען און שפראכשפילן. פון דער צווייטער זייט האבן זיי באלד אנטדעקט די שוין פאראנענע¹⁸ לערן-מאטעריאלן: דער עיקר¹⁹ א סעריע שול-ביכלעך פון מעקסיקע. אן אנדער ביכל וואס קומט צו ניץ איז ארויס דווקא²⁰ דא אין פראנקרייך, אנגעשריבן דורך אניק פריס-מארגוליס²¹. ס'איז געווען איינערעסאנט אי שווער צו פארקניפן²² די פארשיידענע לערן-שיטות²³. מע האט גיך פארשטאנען אז דער יידיש-לימוד²⁴ מיט פראנצויזישער-ענדנדיקע קינדער ברענגט מיט זיך באזונדערע שוועריקייטן. א בנישפיל: די קינדער קומט אן שווער צו הערן און פארשטיין דעם אונטערשייד צווישן געוויסע קלאנגען ווי „כ“, און „ר“, אדער „ה“, און „א“. זיי מאכן אויך אפט א פעלער מיטן צוגעבן ביים סוף ווארט אן „עין“²⁵, וואס זיי הערן ווי אן אפהילד²⁶ נאך א קאנסאנאנט. אזעלכע פראבלעמען באווייזן ווי וויכטיק עס איז צו אנטוויקלען צוגעפאסטע²⁷ לערן-שיטות, וואס אלע לערערס זאלן אנווענדן²⁸ אויסגעהאלטענער-הייט²⁹. אזא קאָרדינאציע איז אבער נישט פשוט: די דאזיקע קינדערשול איז א פרייוויליקער³⁰ איניציאטיוו פון יונגע מענטשן וואס פארנעמען זיך מיט איר אויף אן אמאטארישן אופן. דאס באטייט אז צייט און כוחות³¹ זענען באשיידן³².

אויך די קינדער באטראכטן די יידיש-לעקציעס ווי א פארוויילונג. ס'איז זיי שווער דאס אנצונעמען ווי אן אמתדיקע³³ שול. צו דעם אלעמען³⁴ איז אונדז געווען וויכטיק אפצוהיטן די אומאפהענגיקייט³⁵ פונעם פראיעקט. מען ארבעט נישט פאר קיין שום אינסטיטוציע. אזוי ווי מען האט געלערנט ביי די משפחות אין שטוב, איז די שטימונג כסדר³⁶ געווען א היימישע. עס האט זיך גיך געשאפן א הארציקע באציונג צווישן די קינדער און אויך צווישן אלע טאטע-מאמעס. און די טיפע ליבשאפט צו יידיש וואס פארקניפט די דערוואקסענע (ס'רוב לערנען זיך אליין), ווערט א בשותפותדיקע³⁷ דערפארונג וואס זיי טיילן מיט זייערע קינדער.

באזונדערע הויכפונקטן זענען געווען די מסיבהלעך³⁸ וואס מ'האט געפראוועט צו פארשיידענע יום-טובים³⁹. נישט נאר אין נאשן איז דארטן געגאנגען! די קינדער האבן זיך פארמאסטן⁴⁰ מיט שפראכשפילן. פארשטייט זיך, אז צום סוף זענען אלע געווען געווינערס! די לעצטע מסיבה פון דעם סארט איז פארגעקומען הייאר חנוכה. איינער פון די שענסטע מאמענטן איז געווען דאס אנצינדן אלע אכט ליכטלעך אין חנוכה-לעמפלעך וואס די קינדער האבן אליין געמאכט פון ליים⁴¹ און פלאסטעלין⁴² און אפגעפארבט. מיט די טאטע-מאמעס צוזאמען האט מען געזונגען *עמו צור*⁴³. שימחה⁴⁴, איינער פון די עלטערע יינגלעך, האט מיטן טאטן פארגעזונגען א חנוכה-ליד אויף יידיש.

דיינט, אין מיטן צווייטן יאר פון דער קינדערשול, ווייזן די קינדער ארויס אזא געזונטן אפעטיט צו יידיש, אז מע פארמעסט זיך מיט גאר שווערע פראגעס ווי קאניוגאציע און מין⁴⁵ פון ווערטער. זאגן און שרייבן אייגענע זאצן ווערט וואס א מאָל גרינגער⁴⁶ און זייער חשק און איבערגעגע-בנקייט⁴⁷ זענען די בעסטע מאַטיוואַציע אויף דער צוקונפט!

- 16. POSHETE simples/simple (plural)
- 17. MAYSELE petite histoire/little story
- 18. déjà existant/already in existence
- 19. DER IKER surtout/especially
- 20. DAFKE justement/precisely, indeed
- 21. holies 22. קינדערלעך, מעדעם-ביבליאטעק, 1999
- 22. relier, joindre/connect
- 23. ...shITES méthodes d'enseignement/teaching methods
- 24. ...LIMED apprentissage du yiddish/teaching Yiddish
- 25. la lettre v/the letter v
- 26. écho
- 27. adapté/appropriate
- 28. appliquer/apply
- 29. régulièrement/consistently
- 30. bénévole/voluntary
- 31. KOYKHES courage/strength
- 32. modeste/modest
- 33. EMESDIKE vrai/réel
- 34. à part cela/in addition
- 35. indépendance/independence
- 36. KESEYDER toujours/always
- 37. BESHUTFESDIKE en commun/joint, common
- 38. MESIBELEKH petites fêtes/parties
- 39. YOM TOYVIM fêtes/holidays
- 40. rivalisaient/competed
- 41. argile/clay
- 42. pâte à modeler/modeling clay
- 43. MOOYZ TSUR chant de Hanouca/Hanukka song
- 44. SIMKHE
- 45. genre/gender
- 46. מאָל וואָס אַ גרינגער de plus en plus facile/easier and easier
- 47. dévouement/devotion.

דער יידישער טעם-טעם
א פערואדיש בלעטל פאר יידיש-לערנערס

דער יידישער טעם-טעם איז א פובליקאציע פון דער געזעלשאפט פארן יידיש-לימוד און פון דער מעדעם-ביבליאטעק

אין דעם נומער האבן מיטגעארבעט אניק, בערטראן, זשיל, יצחק, מרים, נאטאליא, עוולין, רובי, שרון.

AEDCY
DER YIDISHER TAMTAM
B.P. 3256
75122 Paris CEDEX 03
Tél. : 01 42 71 30 07

מעדעם-ביבליאטעק
BIBLIOTHÈQUE MEDEM
52, rue René-Boulanger
75010 Paris
Tél. : 01 48 03 20 17
medem@yiddishweb.com

מע קען אויך ליינענען דעם יידישן טעם-טעם אויפן אינטערנעץ : www.yiddishweb.com

און פון ענגליש אויף א סך אנדערע שפראכן. זיי האבן געהאט א געוואלדיקן דערפאלג און אין 1978 האט באשעוויס באקומען די נאבעל-פרעמיע פאר ליטעראטור. צווישן זיינע סאמע וויכטיקסטע ווערק געפינען זיך די ראמאנען *דער קונצן מאכער פון לובלין* (1960) און *דער קנעכט* (1960-61) און די דערציילונגען 'גימפל תם'⁴⁰ (1945), 'דער שפיגל' (1956) און 'יענטל דער ישיבה-בחור'⁴¹ (1963). אין 1991, ווען ער איז ניפטר⁴² געווארן, איז באשעוויס געווען דער סאמע באקאנטסטער יידישער שרייבער אויף דער וועלט. באשעוויסעס פילצאליקע שאפונגען שפיגלען אפ די סמירות פון זיין פערזענלעכקייט. די כסדרדיקע⁴³ שפאנונג צווישן מאָדערניזם און טראַדיציע, צווישן מיסטיציזם און ראַציאָנאַליזם, צווישן אַפיקורסות⁴⁴ און טיפן גלויבן, דרינגט דורך⁴⁵ באשעוויסעס אלע ווערק אויף זייער א באזונדערן און אייגנארטיקן אופן.

[סוף פון זייט 3]

יאר. אין 1944 איז ישראל-יהושע פלוצעם געשטארבן. דאס איז געווען פאר יצחק א גרויסער קלאפ. באשעוויסעס צווייטער ראמאן, *די פאמיליע מושקאט*, איז געווינדמעט זיין ברודערס אַנדענק און ווייזט קלאַר אַרויס זיין השפעה.

- 39. KOYDEM-KOL d'abord/first of all
- 40. TAM
- 41. YESHIVE-BOKHER
- 42. NIFTER... est mort/died
- 43. KESEYDERDIKE constant
- 44. APIKORSES hérésie, incroyance/heresy, disbelief
- 45. imprègne/pervades.

באשעוויסעס אלע ווערק זענען קודם-כל³⁹ ארויס אין יידיש אינעם פאָגווערטס אָדער אין אנדערע יידישע פובליקאציעס, און דערנאך זענען זיי איבערגעזעצט געווארן אויף ענגליש